

קשיא להו דלמא כתיבה לשמן ודאי לא בעי
דסתמא לשמן קאי אכל סתם עיבוד עורות
לאו לתפילין קיימי.

ובחידושי רבינו חיים הלוי (פ"א מה' תפילין
הט"ו) כתב ליישב דעכו"ם שהוא
מופקע מתורת לשמה, שאינו בקדושת ישראל,
גם דין סתמא לשמן לא שייכא ציה, וגרע
מישראל, וממילא דכתיבה ועיבוד שוין בעכו"ם.

וע"ז נרשם בגליון וז"ל:

בוגת תו' להקשות ע"פ מה שכתבו כ"ג א'
להוכיח מסוגיא דע"ז כ"ז א' דצמקום
דסתמא לשמה כשר גם צנכרי, וע"כ דכתיבה
ספר תורה לא סגי בסתמא, וכן כתב הגר"א
בציאורו או"ח סימן י"א לדעת הר"מ כתו'
לחלק צין דבר דסתמא לשמה דאז כשר צנכרי
וצין דבר דלריך לשמה צהדיא, עכ"ל, [א"ה, ע"י
חזו"א או"ח מועד סימן י"ב סק"ד].

(כ"ל בסי' הקודם)

סימן יט

עוד בדברי הגר"ח זצ"ל בדין כונה
לשמה בכתיבת האזכרות

איתא בגמ' גיטין מ"ה ב' אמר רב נחמן
נקטינן ספר תורה שכתבו מין ישראל
כתבו עכו"ם יגנו כו' ופירש"י דהטעם דישקף
הוא משום דודאי לשם עכו"ם כתבו, אכל
הרמב"ם צפ"ו מה' יסוה"ת פירש דהטעם
לפי שאינו מאמין וכותב האזכרות שלא לשמן,
וז"ל דאם כן מ"ש דבעכו"ם יגנו, הרי עכו"ם
לאו צר עשיית לשמה (וגם דין סתמא לשמה
לית צי'), כן הק' הגר"ח זצ"ל (ה' תפילין
פ"א הט"ו), ותירץ עפ"י מ"ש הרמב"ם שם
וז"ל אפיקורס ישראל שכתב ספר תורה שורפין
אותו עם האזכרות שבו מפני שאינו מאמין

יש לומר דהוי כמו גבי סוטה דלית צה קדושה
ולא דיינינן לגזירה שזה כאלו כתיב צמזוזה
גופא להדי' ספר, עד כאן תו"ד הגר"ח זצ"ל.

ועל מה שחק' גזירה שוה ל"ל הא מהלכה למשה מסיני
נפקא, נרשם ע"ז בגליון וז"ל:

תמורה בגמ' שם פריך לי' ומשני אי לאו גזירה
שוה הו"א לכתבא אצנא כו' ומצואר
דהו"א דבעינן דוקא אצנא ואף על גב דאיכא
הלכה על דוכסוסטוס, לא סמכה התורה על
ההלכה בדברים שהיה הרצון ליתן צכתא או
צ"ג מדות, ומסרו לנו כאן בגמ' דספר למדנו
בגזירה שוה וההלכה על דוכסוסטוס, עכ"ל,
[א"ה, וע"י חזו"א קדשים סימן מ"ב סק"ב].

ובעיקר החילוק שבין ספר תורה לסוזה, נרשם בגליון שם
וז"ל:

אינו מובן דמכל מקום צמזוזה יש תנאי
של ספר, ואם אין ספר אין מוזה של
מזוה, וקדושה אינה נפרדת לעולם מן המזוה
שזו המוזה הכשרה למזוה יש צה גם קדושה
של מוזה, ואין כאן לעין הצוחנת לבקע את
המזוה והקדושה לשתי צקעיות, עכ"ל.

(כ"ל בסי' הקודם)

[אור"ח 1234567]

אוצר החכמה

סימן יח

עוד בדברי הגר"ח זצ"ל בדין סתמא
לשמה בכתיבת עכו"ם

בגיטין מ"ה ב' איתא ומעשה בעכו"ם אחד
צידן שהיה כותב ספרים והמיר ר'
שמעון בן גמליאל ליקח ממנו ורשב"ג עיבוד
לשמן צעי כתיבה לשמן לא צעי דתניא ציפן זהב
או שטלה עליהן עור צהמה טמאה פסולות עור
צהמה טהורה כשרות ואף על פי שלא עיבדן
לשמן רשב"ג אומר אפילו עור צהמה טהורה
פסולות עד שיעבדן לשמן, וכתו' ד"ה עיבוד

[אורח"ח 1234567]

ומהיחא דגטין יש לדחות קצת ידיע דצמחיקה נראה כמנומר, והנה לפי הגאון ז"ל דעת הטור הדין נותן דאם לא חשב צהדיא לשמה רק כתב צלצ טרוד מותר למחקו, וזה תמוה מאד, עכ"ל, [א"ה, עי' חזו"א או"ח סימן י"ב סוסק"ד וצסימן ו' שם סק"ד].

(כ"ל צ"ח הקודם)

סימן כ

מכתב בענין הדבקת התיטורא כו

שלו

במשנה ברורה צה"ל סימן ל"ב הביא בשם גדול אחד, שאין לדבק את התיטורא בדבק קודם שתופרין צגדין, וסיים בצריך עיון, [אמר המסדר, ז"ל הנה"ל שמעתי בשם אחד מהגדולים שהזהיר שלא לדבק התיטורא בדבק קודם התפירה דדבק חשיב חיבור כתפירה וכמו שכתב בס' מ"ז צה"ה וצ"י שם עי' שם ואם כן אפשר דתפירה שאחר כך לא חשיבה כלום והלכה ל"מ נאמר רק על התפירה ולא על הדיבוק וצריך עיון בזה עכ"ל], והוא ספק בעיקר המלוא ואמרו לי שאין הסופרים ב... נוהגין בזה, ואני צריך לזה למעשה בתפילין החדשים, ואין רצוני ליטן לסופר לפתוח ולחזור ולתופרן, כי צריך דקדוק מאד צריצוע התפירות, ומחקור נא אלל הסופר... אם הוא נוהר בזה...

ואחתום שלי

אי"ש

(כסי"ק, וקו"א ח"א אג' קפ"ט)

בקדושת השם ולא כחצו לשמו אלא שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים והואיל ודעתו כן לא נתקדש השם עכ"ל, ומלשונו מבואר דהתקדשון בעצם מעשה הכתיבה לפי שלא נכתב בתורת שם כלל, ולא שהנידון כאן רק בכוונה לשמו שהוא צאמת דבר נוסף על מעשה כתיבה, והשתא שפיר ניחא דבעכו"ם נהי דהוא מופקע מתורת לשמה, אבל מכל מקום כתיבתו היחה בתורת קדושת השם ולכך יגנו דקאי בלאו דלא יעשון.

עוד העלה שם הגר"ח ז"ל דצדין כוונת האזכרות צאמת לא צעינן אלא שיהי' נכתב בתורת שם, אבל לא צעינן כונת לשמה כלל, והוכיח כן מדברי הטור יו"ד סימן רע"ד שכתב לצריך שיאמר הסופר כשיתחיל לכתוב ספר זה אני כותב לשם קדושת ספר תורה כו' ואם לא עשה כן פסול, וצסימן רע"ו כתב לשון זה אף על פי שאומר בתחלת הספר שכתבו לשם קדושת ספר תורה בכל פעם שכותב שם צריך לחשוב שכותב לשם קדושת השם עכ"ל, וכבר הקשו מ"ש אזכרות דלא צעינן זהו אלא מחשבה ואילו בכל כתיבת הספר תורה צריך אמירה בפה, אבל שפיר יש לומר דמכאן מוכח דבאזכרות לא צעינן אלא שיהא נכתב בתורת שם, ולפי זה ניחא, דלזה סגי במחשבה ולא צעינן אמירה, עכמו"ד.

ועי' נרשם בגליון וז"ל:

הדבר תימא דאם כן לדעת הטור לעולם ככתב השם שלא לשמה יש תקנה למחקו ולכתוב השם על המחק, ולמה כתב שהוא פסול ליחסי תקנתא, ועוד צגטין נ"ד צ' דפריך נימא דלא כר"י אכתא איכא תקנתא צמחיקה, אלא ודאי גם להטור צריך לשמה לשם קדושת השם צמקומו שיש צו קדושה נוספת,

סימן כא ¹²³⁴⁵⁶⁷ [תחית]

עוד מכתב בהנ"ל כ

שלובט"ס

מש"כ המשנה צרורה לדבק קודם הפירה, מפני שכן הוא הדבר במלאכת הדיבוק, שלא עלה על הדעת לדבק אחר הפירה, [שהרי העושין כן הוא כדי ללכת מפסול דיבוק] אבל אין נפקותא בזה שהדיבוק אחר כן גם כן מבטל את הפירה שאין הפירה מחצרת עכשיו כלום, כיון שהוא גוף אחד מצלעדי הגדין, וחו לא מיד, ועיקר הדין אינו מוכרע דאפשר דכל הציצורין פסלה תורה וחשיב עדיין כמפורד, אבל לא שיפסיד, עד שיחזור בגדין כט, וצמכות י"א א' תפילין של ר"ח תפירי צמכותא, והדבר תימא דר"ח [דאמרו פרק הפועלים מי גילה רז זה] לא קיים מלות תפילין חלילה, והיה נראה דאין גדין רק למלוא והר"מ כתב שהוא לעיכובא, ומיהו אי ר"ח וצית דינו קצבו הלכה דכיתנא כשר היה הדין כן, וכשאמרו בגמ' ולית הלכתא נקבע הדין שהוא פסול.

(כתי"ק)

סימן כב

עוד בהנ"ל ובדיבוק המטליתים
בספר תורה
[בשם מרן ז"ל]

בהא דאיתא מגילה י"ט א' שאם הטיל זה ג' חוטי גידין כשירה, יעוי' צמאירי שכתב שגם בספר תורה אם הטיל ג' חוטי גידין

כח. להנ"ל בסי' הקודם, ועי' במה שהועתק מהנ"ל בשם מרן ז"ל בסי' דלהלן.

כשירה, אלא דצמגילה מכשרינן אפילו תפר את השאר בפשתן, מה שאין כן בספר תורה, ומצואר מזה דספר תורה שחפרה כולה בגדין וגם בפשתן פסולה, דכל שיש חיבור אחר מלכד הגדין פסול דנעינן שהחיבור יהיה ע"י הגדין לצד, ויש ללמוד מכאן דתפילין אסור לדבוק במקום החפר, וכמו שכתב צב"ל סימן ל"ב סנ"א, ועי' מש"כ בזה מרן זללה"ה צאו"ח סימן י"א סק"י, [ושמעתי מפיו ז"ל להעיר צנידון זה ממתני' דסוכה ל"ו ב' צמינו היו אוגדין אותו מלמטה] ואפשר דדבק גרע דכיון דהוי חיבור הרי נחשב כחד ממש, וחו אין מקום לתפירות כלל, ואף צמגילה יפסול, וכש"כ בתפילין.

שמעתי ממרן ז"ל דגם צמטליתים שנהגו להדביק לחצר היריעות יש לדון צנידון זה, אלא דמכל מקום הורה להדביק מטליתים, אבל רק שנים.

(תו"ב מגילה לדף י"ט א')

סימן כג

בדין נקלף חלק מהקלף בפרשה של תפילין

מעשה שנקלף מקנת הקלף צפרשה של תפילין, והכתב היה קיים על הקליפה שנקלפה, וראוי לדון אם מותר לדבק צדק את הנקלף, בזמן שהאותיות שלמות והקילוף הוא בין אות לאות.

ונראה דזהו דין נקרע בין אות לאות דלא גרע נקלף מנקרע מעצר לעצר, והנה דין נקרע בתפילין ומזוזות כדן קרע של ספר

כט. עד כאן נדפס בחזו"א או"ח סו"ס י"א.

ושלמטה 10 ס"מ [עי' באורך בקונטרס השיעורים חזו"א או"ח סי' ל"ט שכן הוא לענין כל השיעורים].

(אמרי יושר נשים בהנהגות מרן ז"ל)

(ב) הלמ"ד האחרונה בס"ת שלו כתב צעלמו והגבירה את הס"ת מקודם כדי לקנותה.

(סז)

(ג) כשהתחיל לכתוב לו הס"ת אמר שתמיד יהיה מסתפק אם לוותר על הדפסת אחד מספריו ולכתוב ס"ת, אך כעת חושב שיכול לקיים שניהם.

(סח)

(ד) רצועות ותפילין שהושחרו דרך מתעסק וצא לחזור ולהשחירם [מצלי להסיר], הי' דעת מרן זללה"ה דלא מהני, [כן ראיתי בכתבי אאמו"ר שליט"א והביא שם דברי הבה"ל סימן ל"ב סי"ז ושנחידושים וביאורים גיטין סימן ד' חולק בזה ומרן ז"ל הסכים כדבריו, וכתב שם שהדבר נוגע מאד למעשה שיש לזהר כשטובל הקיסק בדיו להשחרת רצועות או תפילין שלא ירצה עליו דיו כדי שלא יזל עליהם ויושחרו כמתעסק צעלמא].

(המ"ל)

(ה) שמעתי אומרים בשם מרן זללה"ה, צעזבדא שבשל יד שהיה מעור אחד, היו מקלמ הפרשיות כנגד הצולט מהבית ברוחב החיתורא, ושאל אם זה מעור אחד והכשיר.

(פ"ב או"ח סי"ז סק"ה)

(ו) כתב הפ"ת סימן רפ"ט סק"ב בשם הגר"א ז"ל שלא יכרוך המזוזה בקלף וכדומה שלא יהא חוץ בין המזוזה למזוזת הבית ע"כ וקשה דהא מצואר הכא דנותנה בשפופרת וכן במשנה כלים פט"ז מ"ז בית המזוזה ופי' הראשונים קנה שמניחין בו המזוזה [ובצ"מ ק"ב א' אפשר בגומא דקניא ופי' כמה ראשונים שנותנה בתוכו וכמש"כ בדבור הקודם אך אפשר דהגר"א ל"פ כן] ובמספתא דכלים פ"ז ה"ג [מובא בתוס' מנחות ל"ג א'] שפופרת שחמכה ונתן זה את המזוזה ואח"כ נתנה

תורה כדמנן מגילה ח' ב' אין בין ספרים כו' וצירו' שם פריך הרבה ולא פריך מקרע וכ"ה צהדיא צריטצ"א שם דתו"מ תופר קרע שלהן, והיכי דמותר לתפור אחר הכתיבה מותר לדבק אחר הכתיבה כו' דע"י קריעה לא נתבטל הכתב, ומהאי טעמא אין כאן פסול משום שלא כסדרן, ואפי' אם הקרע של כל סביבות הקילוף מחזיק יותר משיעור ב' שיטין יכול לדבק משום דעיבוד שלנו חזק כאפי' כו' ואם כן אפי' יותר מג' יתפור, ועוד דמדבקין אפי' ציטן יותר מג'.

אוצר החכמה

מיהו לא נחבאר צהדיא אם הקרע מתעגל כל סביבות האות או התיבה אי חשיב חיבור, ואשכחן כלים פכ"ח מ"ז דלא חשיב חיבור עד שיהא תפור מב' רוחות זכנ"ז, ומהא דאמר גיטין כ' ב' ל"ז דמעורה משמע דקני בחיבור מלד אחד וכן מצואר צנ"י בשם המרדכי דמפרש בין שיטה לשיטה היינו שנקרא בין דף לדף ונכנס בין שיטה לשיטה, ולא מצעיא ל"י אלא אם הקרע מגנהו אצל הכתב לא בטל אע"ג שאין כאן חיבור מב' רוחות, ואם כן הדין נותן דאפי' הקרע צא צב' רוחות טולה עליו מטלית ודין נקלף כדין נקרע ומדנקו וכשר כל שלא נכנס הקרע בגוף האות.

ודוקא נכתב על הקלף כמנהגנו אצל נכתב על הגויל אין לו תקנה דהנקלף הוא קלף ואינו נכתב במקום שיער ועוד דהו"ל מקלחו גויל ומקלחו קלף, עי' בדברי הגרע"א סי' רע"ט ס"ד.

(או"ח סי' י"א סק"ז)

סימן כד

הוראות והנהגות בעניני סת"ם

(א) בספר תורה שכתב לעצמו היה בין עמוד לעמוד 5 ס"מ וגליון של מעלה 7 1/2

(יב) שאלוהו כשיוצא מדירתו אם יכול להחליף המזוזות המהודרות בפחות מהודרות והשיב אין תולשין מזוזות.

(ג"ז כ"ל, ועי"ש הלשון)

(יג) לא הי' מנשק וגם לא נוגע במזוזה כשהי' יוצא אך העידו שראוהו כ"פ מסתכל על המזוזה בעצרו בפתח (ועי' רמ"א יו"ד סי' רפ"ה, ועי' צס' לקט יושר שהוא מנהגי בעל התרה"ד ה' מזוזה חיו"ד עמו' ס' שכ' זכרונ' כשהלך מצינו לא נגע למזוזה אך מסתכל בה אך כשהלך מצינו לדרך נגע למזוזה עכ"ל).

(כ"ל ס"ז)

סימן כה

מזוזות

תשובה בדין ברכת מזוזה כשמפליג מביתו וכשבדקה וחוזר וקובעה, ובטעם הנוסח דברכת מזוזה

באת

וקייננו הגאון ר' שפריהו יוסף ז"ל

בדבר שאלתך צענין צרכת המזוזה מסתמא כונתך למשונת רעק"א קוס"י ע', ובשאלתך הצ' נוטלה לצודקה, כונתך לספר צרכ"י צסס ל"ל המוצא צפ"ת (חסר מעט).

הנה נ"ל ליתן טעם על שינוי הצרכות זמ"ז במזוזה וצליית ובסוכה, דבמזוזה מצריך על הקציעות וצליית ובסוכה אינו מצריך על העשיה (דלא כדעת הירו' המוצא צתוס' וצרא"ש סוכה מ"ו) דצליית דמפסקא לילול מימים ע"כ הוצרכו לתקן צרכה על העיטוף שצכל יום ויום מה שאין כן במזוזה דלא

צכותל אע"פ שלא כדרך קבלתה טמאה שלא כדרך קבלתה טהורה קצעה אפילו כדרך קבלתה טהורה, ושמעתי מפי מרן החזו"א ז"ל שלא יצא דבר זה מפי הגר"א ז"ל, ועי' צביאור הגר"א סי' רפ"ט זיין ע"ז הא דגוצתא דקניא. — [אמר המסדר: וצאמרי יושר נשים צסופו צהנהגות החזו"א כתב עוד שהיו המזוזות עטופין צנייר, וצדלת הצלינה היחה נחונה צנרתיק של מחכת מפני הגשמים].

(מסכת מזוזה פרק ב' וצביאור על השו"ע סי' רפ"ט ס"א צביאה"ל).

מזוזות 1234567

(ז) שאלתי מתי לקצוע המזוזה כשנכנסין צצית חדש (והנידון היה שם צכמה ימים לפני החתונה) ואמר שמעשה שמכנים חפץ א' או ב' יקצע המזוזה ואח"כ יכניס שאר החפצים ויכול לצרך אף שעדיין אין דר צו חיקף (ועי' מ"צ סי' י"ט סק"ד ועמס"כ צפ"ס סי' נ"ח).

(מכתבי צ"א הגר"ח קנייבסקי שליט"א)

(ח) המזוזה צמרפסת אפילו יש בה דע"ד יקצע מימין הכניסה לצית (וכ"ה צחזו"א יו"ד סי' קס"ח) ואמר כיון שא"א להחמיר לעשות צ' מזוזות הי' מוכרח להכריע (עי' במזוזות ציתך סי' רפ"ט צשעה"ל אות מ"ה).

(כ"ל)

(ט) צוה לעשות צחצרו שער החייב במזוזה ולקצוע צו מזוזה' ואמר שמלות וצשעריך אינה מפורסמת וצריך לפרסמה (עי' יו"ד סי' רפ"ז ס"א).

(כ"ל)

(י) אם יש חלון ע"ג הפתח כמו שמצוי צהרצה צחים אין החלון נחשב צכלל הפתח [שאין זה מקום צניסה] כן שמעתי צסס מרן חזון איש ז"ל וכמדומה ששמעתי גס כן מפיו.

(מס' מזוזה צביאור על השו"ע סי' רפ"ט ס"ב צבה"ל ד"ה צחלת)

(יא) המזוזות צציתו היו כמעט מעומד.

(כ"ל ס"א)

מפסקא לילות מימים תקנו הצרכה על חלחל
הקציעות ודי צוה שלא ינטרך עוד לצרך צרכה
אחרת על דירתו צבית שיש צו מזוזה דיואל
צצרכתו הראשונה דהמזוזה אין לה הפסק.

וגם יש לחלק עוד דצמזוזה צשעת הקציעות
מקיים המזוזה מה שאין כן צציתית אין
דרך לעשות הציתית צשעה שלצוש צהגד דמיד
שלצוש מזטל המזוזה ולכן דרך לעשות הציתית
קודם שלצוש הצגד ואז אינו מקיים עדיין
המזוזה ולא שייך אז לצרך ויש לדון ע"ז מדברי
הצ"י ושאל"א שכתבו דלא אמרה תורה שלא
ללצוש צגד צלא ציתית רק לעשות ציתית כשלצוש
צגד בן ד' כנפות, ונ"מ היכא דאנוס וכגון
צצבת אין עליו איסור ללצוש צגד צלא ציתית,
ולא שמתו עין עיוני צוה עמה צצצריהם, ולפי
טעם השני הנ"ל א"ש גם כן צסוכה ודוק,
אמנם לפי טעם הראשון הנ"ל אינו מספיק
כ"כ וצריך להוסיף טעם השני ודוק.

אוצר החכמה
תק"ח 1234567

אמנם צסוכה מ"ו פסקינן לצרך צתפילין
צכ"פ שמתחנן וכן צסוכה ציואל ממנה
לזמן מרובה ויעוי' צמג"א מה שמחולק עם
השל"ה צסוכה שיוצצ צה כל צצעה דדעת
המג"א שלא לצרך צכל יום יעו"ש ומדברי
רש"י צסוכה שם תראה כדברי השל"ה, והצצרא
מכרעת ע"פ סגנון הגמרא שם כדברי המג"א
הנ"ל, ויש להעמיק צוה.

והנה לפי דברי הרעק"א הנ"ל תמוה מאד
דלא לשחמטו הפוסקים לומר צמזוזה גם
כן כמו צתפילין וצסוכה דכ"ז שמפליג מציתו
צצרך על המזוזה.

והנראה לי לחלק צענין צצצרי שהוא חוצת
הגוף צהחלט כמו צתפילין וצסוכה
שם המזוזה על הגוף לעשות צצצרי וצהפלגתן
מזה נפקע המזוזה להכי חוזר ומצרך מה שאין
כן צצצרי שמשותף חוצ הגוף צתנאי צד"א
כמו צמזוזה שתלוי צבית שם המזוזה שלא

יחסר המזוזה להכי לא שייך לומר שנפקע
המזוזה צהפלגתו דצשעת הפלגתו לא שייך לומר
שהפליג המזוזה דזה לא שייך רק צמה שהוא
חוצת צגוף ומסלק עצמו מזה משא"כ הכא
שהפליג מציתו אין כאן שעת חיוב כלל ולא
שייך הסה"ד צוה וכיון דהו הצית עם המזוזה
לא נפקע המזוזה צהפלגתו, ודוק.

אלא שעדיין צריך עיון מציתית ודוחק לחלק
דכיון דמוכרח לצרך צכ"י על הציתית
משום דצלילה נפקע מצותן לגמרי להכי מצרך
גם כן כשפושט ולכן אין צידי להכריע וכנ"ל,
וצצצרי הצדיקה, חילוק הפ"ת דשמא ימצא
פסול אין לזה מקום דהא מצד הדין יכול לצרך
לעולם צלי צדיקה משום החזקה וכמו צציתית
וחפלן ומשום דעציד מצוה מן המוצחר לצודקה
נאמר דהוי הסה"ד משום דשמא ימצא פסולה
ואמאי לא אוקמה אחזקה.

ובגוף הדבר יש לעיין דצתפילין נראה דאם
סתר הצתפילין צריך לצרך אחר כך
דפ"ת צאו לכאן וצתפילין אחרים צ"ל (ויש לעיין
גם צוה צטעם הדבר דיש לחלק תפילין מציתית
צוה ואין עיתותי עמה צידי לעיין צוה) וצריך
לעיין צמזוזה אם כשרה כשלא כרכה, וכדאמרין
כורכה מאחד כ"ש ודוק.

וקצצתי מאד ולמעשה צצ כצ כצצתי דספק
צצכות להקל.

(תו"כ מנחות סימן י"ב)

סימן כו

שיעורי השעות לענין זמן קריאת
שמע

הנה צצמ"א סי' רל"ג ס"א איחא דצכל מקום
ששיערו חכמים צשעות משערין לפי
היום, ואף אם היום ארוך או קצר מחלקין

ליום וי"ג שעות ללילה, והלכך נצטוו חכמים לחלק את היום לשעות, ובהיות שחלית קידור העבודה של היום, לגדל השעות ביום הארוך ולקצור ביום הקצר, קצצו לחשוב השעות זמניות, וממילא יסודר הדבר דבר יום ביומו, והיה ציד חכמים לחלק את היום מנן החמה עד שקיעת החמה, או מעלות השחר עד לאח הכוכבים, [ואף בדאורייתא מקרה החורה לחכמים לקצוץ כפי הנאות], אבל כל שקצצו חכמים בזה נקבעה ההלכה על ידם, ואין לזוז ממנה.

והנה אין ממדת החכמה לסדר את פרקי העבודה ע"פ שעות זמניות מנן החמה עד שקיעת החמה, ולמנות השעות מעלות השחר דלמה יעקפו עלינו הדרך בזמן שאפשר לישר המסלה ולחשוב שעות זמניות מעלות השחר עד לאח הכוכבים, אלא ודאי אם כונת חכמים להתחיל מנין השעות שהזכירו מעלות השחר גם השעה היא אחד מי"ג ממשיך היום מעלות השחר עד לאח הכוכבים, ואין שם שעה הנושא של ההלכה אלא סימנא בעלמא, ולא נמצא שום דין מדיני החורה שיהא לורך בו לדעת מה נקרא שעה בחורה.

והנה פירשו דעת הר"מ דס"ל לענין זמן מנחה וחמץ בערב הפסח השעור שקצצו חכמים הם אחד מי"ג מנן החמה עד שקיעת החמה, ואם בדברי המ"א דלענין קריאת שמע ג' שעות מנין מעלות השחר, ע"כ דהשעות הן אחד מי"ג מעלות השחר עד לאח הכוכבים, דהר"מ צפירוש המסנה כתב דהכונה רביע היום, ולא יתכן שיוגמר זמן קריאת שמע דרביע היום, אלא א"כ נחשוב ג' שעות זמניות מעלות השחר עד לאח הכוכבים, וכן צו"ע סי' נ"ח כתב רביע היום. בקצרה, שעה זמנית אינה מציאות חיובית, והיא משמשת לדיני החורה לזמן מנחה ולאיסור חמץ, אלא זמן מנחה וחמץ היא סביבה למציאותה של שעה זמנית, ושעה זמנית היא כבחינת מסובב תולדת הסיבה, ולא

אוחז לי"ג חלקים, וכל חלק נקרא שעה, וצמ"א שם כתב בשם הלבוש והל"ח דחשבינן מהנך החמה עד שקיעתה, ברם צריש סי' נ"ח לענין קריאת שמע כתב המ"א דמונין הג' שעות מוזמן עמוד השחר לכו"ע.

והיה אפשר לדון דמכל מקום שיעור אורך השעות (שהם זמניות) משערינן לפי שיעור היום שהוא מהנך החמה עד השקיעה, לפי שכל דיני החורה ששיעורן בשעות, הכי משערינן, ולית לן למימר דשינו חז"ל אורך השעה לענין קריאת שמע מאורך השעה שכל דיני החורה, ואשר לפי זה נמצא דא"ג דזמן קריאת שמע מתחיל מעלות השחר, מכל מקום הוי זמן דג' שעות לפי השעות הקצרות שהם י"ג שעות מהנך החמה עד שקיעתה, ולא שעות ארוכות שהם י"ג שעות מעלות השחר עד לאח הכוכבים, ומסתיים זמן קריאת שמע אחרי שיעור ג' שעות קצרות מעלות השחר.

זהו תוכן בקצרה של דברי הכותב, שע"ז באו התשובות שלפנינו ובהם ביאר לו מרן ז"ל דמתחילין למנות ג' שעות גם כן מעלות השחר (ולדעת הגר"א מחלקין מנן החמה עד שקיעת החמה ומתחילין למנות ג' שעות מהנך החמה).

תשובה

הא דקצצו חכמים שעות בהקצת חמץ של צין הערביים כדאמרו פסחים נ"ח א' וכן פלג המנחה ברכות כ"ו ב', אין ענין השעה קובעת כלום אלא השקפה כללית על משך היום, ועניני העבודה שצריכים ליעשות בו, מחייבים לחלק את היום לחלקים מסוימים, ובהיות שהחורה חלקה את היום השלם המזווג מיום וליל לכ"ד חלקים ואנו קורין לכל חלק בשם שעה [וזה ניתן צמוד העיבור כדאמרו ר"ה כ"ה דחידוש הלצנה כ"ט י"ג תש"ג מתמר"ק שהשעה נחלקת] ונוח ליחס י"ג שעות

סימן כז

עוד תשובה בהנ"ל

[אור"ח 1234567]

אחרי שדברי ר"י שהוצא בגמ' פסחים נ"ד א' מצארינ צירושלמי דעשרה פרסאות הן מנן החמה עד שקיעת החמה, ואין שום רמז בגמ' דידן דפליגא, דצפשיטות מפרשת הסוגיא כפי המצואר צירושלמי, ההיא צירושלמי מכרעת אף נגד הר"מ, אלא שבזמננו אין מי שיכול לומר שדברי הר"מ הם נגד צירושלמי, אבל אם אפשר לפתור אם המסופק ע"פ צירושלמי, זו הכרעה קיימת אף לדידן, וכש"כ אם הדבר ינא מפי הגר"א שהוא כאחד מן הראשונים אשר ניתן לו רשות לחלוק על הראשונים, ואמנם הגי' צירושלמי צריכה תיקון וע"פ הגי' צנהגר"א וצירושלמי לפנינו, ובהגהות הגר"א על צירושלמי, נראה דכ"ל עוביו של רקיע מהלך נ' שנה, אדם צינוני מהלך ארבעה מיל, החמה מהלכת ת"ק שנה אדם צינוני מהלך ארבעים מיל, עד שהחמה נוסרת צרקיע מהלך חמישים שנה אדם מהלך ארבעת מיל, והנה סדרו מעלות השחר עד נן החמה נ' שנה, האדם ד' מיל, מנן החמה עד שקיעת החמה ת"ק שנה, האדם מ' מיל, משקיעת החמה עד ללאת הכוכבים, החמה נ' שנה, האדם ד' מיל, אלו דברי הגר"א להכריע ע"פ צירושלמי דעשרה פרסאות ציום היינו צי"צ שעות שכל שעה אחת מכ"ד במעל"ע.

ומש"כ הר"מ שעה וחומש משעות זמניות כונתו ז"ל דצומא דניסן ופשרי הוא 72 מינוט וצימים הארוכים יהי' גם כן מעלות השחר עד נן החמה שעה וחומש אצל חגדל השעה כמו שחגדל בחלוקת היום לי"צ חלקים, וכן צימים הקצרים יהי' מעלות השחר עד נן החמה שעה וחומש אצל חקטן השעה כמו שחקטן בחלוקת היום לי"צ חלקים, אצל אין כונת הר"מ לחדש יום חדש מעלות השחר, וכן עד ג' שעות בקריאת שמע פירשו מנן החמה

שייך כאן לשאל למה השתנתה השעה, כי המקובצ הוא צנה של הקיצה ואם הקיצה היא חלוקת יום ארוך גם המקובצ דהוא חלק מחלקי גוף הגדול מתאריך.

והדבר מפורש בגמ' (ברכות) ג' א' דפריך אי קסבר ג' משמרות הוי הלילה לימא עד ד' שעות, ואי שעות זמניות הן קצועות אחד מי"צ מנן החמה עד שקיעת החמה, א"כ ד' שעות מלאת הכוכבים הויין יותר ממשמרה הראשונה, וכן אמרו ג' צ' שית דלילא, אלמא דלילא מלאת הכוכבים עד עלות השחר מחלקת לי"צ שעות זמניות ואין שעות אלו משמרות עם שעות היום לעולם, הרי לנו צ' מיני שעות זמניות, ומפני שהשעות הן מקובצ לעולם וכמש"כ, ומה יש להוכיח דשעות היום לדעת המ"א דמנינן מעלות השחר, מחלקין את היום לי"צ חלקים מעלות השחר עד ללאת הכוכבים, דאי השעות הן קטנות ואין מגיעות לששית היום, א"כ אין כאן צ' משמרות דמן הלילה יש חצי הלילה והוא משמרה וחצי, וחצר עדיין חצי משמרה ממשמרות היום, והן צ' שעות זמניות גדולות ונתנו תחתיהן צ' שעות קטנות.

ועיקר ראית המ"א דמנינן מעלות השחר דאל"כ אין חשבון תמינא שעות שבגמ' מכון, לא מכרעא, דאפשר דאיכא טפי שזמן עלות השחר מפסקת צין שעות הלילה לשעות היום, ודוד ע"ה הזכיר את האשמורות שהן ע"י השעות של היום והלילה, ולא קשיא להו בגמ' אלא אם הוא פחות מצ' אשמורות, אבל אם הוא טפי מצ' אשמורות שפיר קאמר קדמו עיני אשמורות, ואע"ג דכי חשבת ו' שעות מהלילה וצ' שעות מהיום אכתי ו' שעות הן קטנות ואין כאן ח' שעות שליש של כ"ד שעות מעל"ע מכל מקום שפיר קרי להו אשמורות כיון דו' שעות הן אשמורה ומחצה של הלילה, וצ' שעות הן מחצה אשמורה של היום.

וכמש"כ הר"מ שהוא עד כלות רביע היום
 [וחלילה לנטות מהאמת, שודאי כונת הר"מ
 והשו"ע דזמן קריאת שמע עד כלות רביע
 היום, ואין מקום כלל לדון בזה] ודברי הר"מ
 הקותרים הוא באמת שמתחלה היו סדר צ'
 חומשי שעה ולבסוף הדר צ' ומסתבר דהיה
 דברכות אחרניתא, וכמו שפירש הגר"א.

מש"כ דשרו של עשיו הוא ממונה לומר שירה
 בכל יום בעלות השחר, יעוין חולין ז"א
 צ' דמיום שנברא לא אמר שירה ואינו ענין
 להמלאכים המתחלקים למשמרות, שהם מלאכים
 מיוחדים שנבראו לכך אבל יש עוד מלאכים
 לתעודות ידועות, ושר של עשו הוא מלאך
 פרטי וזה הפעם שזכה לומר שירה ציוס, ובעוד
 לילה לא היה עדיין ראשי לכן ויום צמחיה זו
 הוא מעמוד השחר, אבל אינו ענין למשמרות ז"א.

אוצר החכמה

אה"ח 1234567

השעה המוזכרת בין צגמ' בין צפוסקים היא
 שעה ההשואה אחד מכ"ד והוא ע"פ
 המבואר צנהגר"א, או ע"פ הפירוש י' פרסאות
 מעלות השחר עד שקיעת החמה י"צ שעות
 וכן עיקר לדינא אחרי שזוהי התרומת הדשן
 והגר"א והשו"ע מסכימים לדעת אחת, והוא
 כדברי הר"מ צברכות.

ומש"כ מגמ' ג' א', ג' צ', הוא ע"פ דברי
 התו' והמ"א, ולא ע"פ דברי הגר"א,
 ואין צדבר שום ספק דג' שעות הן שעות
 הגדולות לפי דברי המ"א, דהיינו רביע היום.

לא. עוד כתוב בזה במכתב וז"ל, מלאכי המשמרות
 הן מלאכים מסוימים ממונים על כך, ואין שר של
 עשיו ביניהן, ומיום שנברא לא אמר שירה כדאמר
 חולין צ"א ב', וניתן לו רשות לומר שירה ביום
 כשעלה עמה"ש, (קו"א ח"ג אג' קפ"ה).

לב. עי' חזו"א או"ח סי' י"ג סק"א ובתחלת מכתב
 זה נתבאר ע"ד הנזכר שם בישוב הגמ' לפי הגר"א

אין שום טעם שיחשבו את השעות מעלות
 השחר כצביל שזמן קריאת שמע מתחיל
 מעלות השחר כיון שהכונה להודיע סוף הזמן
 וסוף הזמן הוא לעולם אחר נך החמה
 ותכלית ההוראה לרבים נוחה להגיד את השעה
 האחרונה לפי שעות היומיות אחר נך החמה,
 וכש"כ בזמן שהשעות הן שעות של אחר נך
 החמה עד שקיעת החמה.

(כנ"ל צ"ח הקודם)

סימן כח

עוד בהג"ל מתוך מכתב יב

מש"כ לפרש דברי הר"מ והתרומת הדשן
 והשו"ע על שעות גדולות מעלות
 השחר עד לאת הכוכבים יב, אין ראוי כלל לדון
 בזה, דכל מקום שנזכרה שעה צגמ' וצפוסקים
 ואין להלכה שצדצריהם קשר עם היום, כל שעה
 היא אחת מכ"ד, כמו שעות דשיעור הוצאת
 הנפש צנטצע, ושיעור שעה צמליחה, וי"צ שעות
 דחידוש הלצנה, וה"נ צשיעור חימוץ ומליחה
 שנזכר צתרומת הדשן וצשו"ע.

והאומר שהתרומת הדשן והשו"ע לא כיונו
 על שעה ההשואה, אומר על יום
 שהוא לילה, ועל עץ שהוא אבן.

ובתו"ד כתב וז"ל וביום שגילה הגר"א את הדבר,
 הכריזו ברקיע הזהרו באלהיו ובתורתו, שגילה רז
 זה לבני ישראל כו' עכ"ל, עוד נתבאר ע"ד היור'
 בסוגיין שהיור' הרבה פעמים לא היה ביד רש"י ז"ל
 כי לא היה מצוי ונתבאר כל זה באורך בחזו"א שם
 בסוף הס"ק, יקחנו הקורא משם.

לג. עי' בס' שלום יהודה מועד. ובתשו' הקודמים.

את המציאה, ולא הגציהה, כטבע המעיין
האמיתי, אשר האמת נר לרגלו.

(קו"א ח"ג אג' קע"ח)

סימן כט

אם אפשר לכוין זמן בין השמשות
לפי ערך מהלך החמה
[בשם מרן ז"ל]

[בימות הקיץ שהימים גדילים יותר, גם
ציהש"מ מתאחר, וכן הוא בחוש שאז
נמשך יותר עד ראית ג' כוכבים צינונים, וכ"כ
הגר"א, ואם היינו בטוחים שזמן לאח הכוכבים
חלוי בהרחק החמה מאתנו ר"ל במרחק שהיא
נמצאת למטה ממנו שאז הארץ מסתרת את
אורה מאתנו, הי' אפשר לכוין זמן ציהש"מ
בקצת ובחורף לפי ערך מהלך החמה, כי בקיץ
כשהימים גדולים מ"צ שעות, שקיעת החמה
צאלכסון שהיא זורחת במזרחית לפונית והולכת
בכוון מערבית דרומית עד חצות היום ואז
חוזרת לפונית מערבית, [היינו שאנו רואים
אחיה כן לפי שאנו שוכנים בחלק הצפוני, אבל
באמת הילוכה לעולם צוה], ונמצא שקיעתה
גם כן צאלכסון והיא שוהה צירידתה יותר, ויש
גם חשבון להאריך זמן ציהש"מ בחורף יותר
מצימים צינונים כו' ולפי זה יוצא להאריך הרבה
ציהש"מ בחורף מבקצת, ול"ע]].

אבל שמעתי ממרן (שליט"א) זללה"ה
שיחכן וישנן סיבות עלומות מאתנו
הגורמות להחשיך שיהא נה"כ, ולפיכך אין
לנו צוה מקום לחשבונו כפי מהלך החמה
ואין צידנו אלא השיעור צימים צינונים
המבואר בגמרא.

(חו"צ שנת סי' ז' סק"ד)

והר"מ צמשנת צרכות שכתב שעות זמניות,
כונתו ז"ל [חסר מעט צנדפס, והכונה
מבוארת למש"כ צמכת צקדוס צציומא דניסן
ותשרי הוא 72 מינוט וצימים הארוכים יהי' גם
כן מעלות השחר עד כן החמה שעה וחומש
אבל חגדל השעה כמו שחגדל צחלוקת היום
לי"צ חלקים, וכן צימים הקצרים יהי' מעלות
השחר עד כן החמה שעה וחומש אבל חקטן
השעה כמו שחקטן צחלוקת היום לי"צ חלקים].
אבל אם היתה כונת הר"מ דגם ציום צינוני
השעה וחומש אינה שעה הרגילה צפי צני אדם,
[אלא נמדדת מעלות השחר עד לאח הכוכבים]
היה מפרש לה ומצטרף אותה כידו הטובה על
רצנו ז"ל.

ושפיר הוי ידע רצנו ז"ל דצאמרו שעה זמנית
לא יצא ידי חובתו נגד הלומדים, אבל
קושטא קאי, דכונת רצנו שעה וחומש משעות
המורגלות, וציומי דניסן היא שעה אחת מכ"ד,
ומשתנית לפי אורך וקוצר היום, ופירש סוגיא
דפסחים כפירוש הגר"א, וצפסחים פי' הסוגיא
כפרש"י, ולא ידענו הי' מיניהו אחרינייתא,
[ומה שפסחים צקדר מועד לא מכרעא,
כידוע שלא נכתבו על הקדר, וכדאמרו צמשנת
רצנו הק' דצתרי סדרי אין סדר למשנה].
ואחרי שהסוגיא מכרעת כמו שפירשה צצרכות,
והסכימו על זה צשו"ע וצבהגר"א, הכי נקטינן,
וכבר קבלו כל ישראל עליהם הכרעת השו"ע.

[1234567]

ובספר חיי אדם שהיה ספרו הוראה כמה
דורות, כתב י"ח מינוט, וחם לי'
לאדם לומר שטעו רוב צבור צוה, וכן המ"ב
כתב י"ח מינוט.

ועיקר הערת מעכ"ת לפרש צצרי התרומת
הדשן והשו"ע על שעה גדולה, כצד
נחת לזה הח"י, אבל סיים: אך סתימת לשון
בעל תרומת הדשן כאן וכ"ש לענין מליחה,
ושאר כל האחרונים, לא משמע כן, הנה ראה

סימן ל

בענין קול באחותו

[בשם מרן ז"ל]

1234567

גרסינן ברכות כ"ד א' קול באשה ערוה שנאמר כי קולך ערב ומראך נאוה, ובשו"ע או"ח סי' ע"ה סעיף ג' כתב דיש ליזהר משמיעת קול זמר אשה בשעת קריאת שמע, ובמ"צ סקי"ז כתב וזה לשונו זמר אשה אפי' פנויה אבל שלא בשעת ק"ש כו' וזמר אשת איש וכן כל העריות לעולם אסור לשמוע עכ"ל.

וכתב האמו"ר שליט"א וז"ל, עי' מ"צ סי' ע"ה ס"ק י"ז דזמר כל העריות לעולם אסור לשמוע ע"ש, ואף אחותו בכלל האיסור כן שמעתי בשם מרן זללה"ה.

(אמר יושר בכורות חולין בליקוטים סי' ב')

סימן לא

בדברי הגר"ח מבריסק זצ"ל בענין כונה בתפלה

בברכות ל"ד ז' מצאנו דאין כונה מעכצת אלא בצרכה ראשונה, וכמו שפסק הרמב"ם בפ"י מה' תפלה ה"א, ומיהו ברמב"ם פ"ד הט"ו לכא' משמע דכונה מעכצת בכל התפלה מדכתז כוונת הלז כיצד כל תפלה שאינה בכונה אינה תפלה ואם התפלל בלא כונה חוזר ומתפלל בכונה, וכתב הגר"ח זצ"ל ליישב שיש שני עניני כוונה בתפלה, א' כוונה של פירוש הדברים, וזה מעכב רק באבות. ב' כוונה שהוא עומד לפני ה', וזה מעכב בכל התפלה כיון דכלא"ה הו"ל מחעסק עי"ש.

ועי' גרשם בגליון זצ"ל:

זהו דבר שאי אפשר דבשעה שמחשבת ולבו מהרהר בדבר מן הדברים ודאי יש כאן

היסח הדעת מכוונה שכתב הר"מ, וכבר אמרו ב"צ קס"ד ז' דעיון תפלה אין אדם ניצל מהן בכל יום, ואמרו נחזיק טיבותא לרישא כמס"כ תו' שם מהירו', ואפשר כוונת הגאון ז"ל בשעה שעומד להתפלל וכל התפלה סתמא כלשמה, וא"כ לא שייך לדון אי סגי באבות.

ולו"ד הגאון ז"ל י"ל דהר"מ בפ"ד צעיקר התפלה איירי וענינה, אבל שיעור שחייבו חכמים לעכב פי' בפרק י', וכן בגמ' לא תניא בחד דוכתא, ויש בדברי הר"מ העתק מאמרי חז"ל בהפלגת הכונה אבל אין כולם מעכבים, ואם עמד מתוך הלכה שאינה פסוקה אינו חוזר ומתפלל, וכן כיו"ב, וכל אדם העומד להתפלל לא שייך בו מחעסק דלעולם יש בו ידיעה כהה שהוא תפלה לפניו ית', אלא שאין לבו ער כל כך ובידיעה קלושה סגי דיעבד, אלא שאינה ראוי ומקובלת כל כך, עכ"ל.

עוד העלה שם הגר"ח לפי דבריו דבדין כונה של פירוש הדברים י"ל דכיון דכונה זו אינה אלא מדרבנן, א"כ שפיר יתפלל גם אם אינו יכול לכיון הך כונה, ומיהו אם יכול לכיון רק שהתפלל בלא כונה יחזור ויתפלל משום הך כונה שחיובה מדבריהם.

ועי' גרשם בגליון זצ"ל:

לא יתכן לפ"ז הא דפריך ברכות ל' ז' והאמר ר"א ל' ולם ימוד אדם כו', [אמר המסדר, בגמ' שם פריך ארבי חייא בר אבא מ"ט גלי והדר גלי אילימא משום דלא כוון דעתיה והאמר ר"א לעולם ימוד אדם את עצמו אם יכול לכיון את לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל] הלא שפיר י"ל דלא היה יכול לכיון באבות, ומ"מ היה חייב להתפלל, וכשהרגיש צנפשו שיכול לכיון היה חייב לחזור ולהתפלל, אלא ודאי כל שאינו יכול לכיון באבות לא יתפלל כלל, וכן משמע בגופה דברייתא [ברכות ל"ד ז'] ואם אינו יכול לכיון את לבו יכול יכוין באחת מהן, ואם איחא דאם אינו יכול לכיון באחת מהן ג"כ

גירסא קיינעמא דשמיא מגילה ו' ז' לזאת הענה
תפלה צרכת שומע תפלה בנוסח שנתקח צענמן ושם
באג' ע"ד מוצא נוסח תפלה שרשם מרן ז"ל לאס על
בנה להתפלל בשמע קולנו בזה"ל, יהי רצון מלפניך
ד' א' ואו"א שתרחס על בני... ותהפוך את לבנו
להבנה וליראה שמך ולשקוד צמורתך הקדושה ותסיר
מלפניו כל הסיבות המונעות אותו משקידת תורתך
הק' ותכין את כל הסיבות המציאות לתורתך הק' כי
אתה כו' עכ"ל].

(קו"א ח"ג אג' כ"ג)

סימן לג

בדין דלגו הציבור ענינים מעיקר
הברכה אם יש להם ענין של
מלכיות זכו"ש וגדר איסור ברכה
שאינה צריכה וענין בשכמל"ו

נראה דלצור השומעים מן הש"ס אם דלגו
תיבות וענינים שלא שמעו, אם שמעו
ענינים שיש בהם שצח ותהלות או שיש בהם
תפלות וצקשות יש להם מזה צמה ששמעו,
ואע"ג שדלגו דברים שהן עיקר צמצע הצרכה
והמתפלל שדלגן אינו יוצא בתפלתו, ויש צו
איסור ברכה לצטלה, מ"מ השומע יש לו
מזה צמה ששמע, דאיסור ברכה לצטלה אינו
אלא מדרבנן כמש"כ חו' ר"ה ל"ג א' והרא"ש
פ"ק דקדושין סי' מ"ט.

ועיקר שם לצטלה הוא דאורייתא כדאמר
תמורה ג' ז', נדרים ו' ז', ח' ז',
אלא כל שאומר דרך הודאה לד' אין איסור
מן התורה אללא שחכמים קצו צרכות גדרים
שאין ראוי למסור הדבר לכל אדם שיזכיר השם
בכל עת, וכדאמר ברכות ל"ג א' דהמצרך
ברכה שא"ס עובר משום ל"ת, ואינו אללא
מדרבנן, דכיון דיש צדצרי הודאה אע"ג
דאינו חייב עכשיו בזה מ"מ הודאה היא

יתפלל א"כ לא אשמעינן כאן תנא מידי אללא
שנכון לכיון בכל מה דאפשר אם צאחת או
צשמים או צכולס, ואע"ג דיש נפקותא צכיון
צאצות דא"ס לחזור ולהתפלל אע"ג דהשחא
יכול לכיון וצלא כיון צאצות חוזר ומתפלל, אם
זה צא התנא לאשמעינן הו"ל למנקט דיעצד,
עכ"ל.

(ס' הגליונות)

סימן לב

מכתב בדבר לנסח תפלה פרטית
לצרכיו ובהזכרת השם

רב שלומים

אדם רשאי לנסח תפלה קצרה לצרכיו ואף
להזכיר שם, וצכל זמן ציום, ואין צריך
לכוללה צתפלת שמ"ע, ומתחיל צלשון יה"ר
מלפניך - - שחלני היום וצכל יום - - וצפרט
-- ותחן לי כח לעמוד נגד -- ותסלח לי
-- ואזכה שלא להכשל עוד וכו', [אמר המסדר,
ועי' כעין זה צסי' דלהלן רשאי אדם לנסח תפלה
ותהלה לד', ורק דרך צרכה שקצו חכמים אסור
לצטלה כו', ואפשר דאיסור צרכה שא"ס אינו משום
הזכרת השם, אללא משום חסרון יראה, שאין האדם
ראוי לגשת אל הקודש תמיד אללא כפי מה שקצו
חכמים כו', עי"ש צאורך צכל הענין, וכיו"צ צחזו"א
אה"ע סי' ג' סקכ"ג וז"ל וכן צקידושי טעות הצרכה
קיימת, כיון שצרכו צשעה שהיו ראויין לצרך, ואף
שהיה צטעות ראוי לצרך את ד' צכל יום, אללא שאין
רשאי להרצות בזה, וכעין שאמרו סיימתינהו לכולהו
צצחא, ולכן צריך להתנהג צגדרים מיוחדים, ולזה
קצו חז"ל אימתי ראוי לצרך, וקצו השעות שהאדם
יותר מוכן צהכרת צוראו וחסדיו, וכל ששעה צרשות
חשיב צרכה ויוצא בה, שצבר הגיעו שעה המוכנת, אף
שהיתה צטעות עכ"ל, ועי' עוד צקו"א ח"א אג' ז'
יש להתפלל צכל נוסח כו' ושם אג' ל"ז אמרו אותמי

[אוצר החכמה]

ואינה לבטלה, אלא שחכמים אסרוה וסמכו איסורם על לא תשא, והלכך אם משנה ממצב שטבעו חכמים גם כן עבד איסורא, וממילא אין לו מנוח, אבל שומע מפי הש"ס דבילוג כיון דלא עבד איסורא של שם שמים לבטלה יש לאוקמי' אדאורייתא ואית לי' שכר תפלה, והלכך יש לו ענין מלכיות וזכרונות שופרות במקצת ששמע אף שלא שמע כמצב שקבעו חכמים, ואפשר דכי שומע התקיעות על קדר הצרכות יש לו מנוח תקיעות דמעומד.

כתב המ"א סי' רט"ו סק"ו דדעת הרמב"ם פ"א מה' צרכות הט"ו, דמצרך צרכה שאינה צריכה דאורייתא, ואין מוכרת דהר"מ העתיק דברי הגמ', ואף שהוסיף שהוא כשצוה שוא להדגיש איסורו כתבו, וע"כ אין כאן ל"ת מן התורה שהרי צמזיא ש"ס לבטלה גם כן לא עבר בל"ת מן התורה כדאמר תמורה ד' א' שאין צה אזהרת לאו, וגם לשון המ"א שכתב דכן משמע בתמורה כו' אינו מדוקדק דודאי בגמרא לא אמרו אלא מוציא ש"ס לבטלה, אבל דרך הודאה לאו לבטלה הוא, ורשאי אדם לנסח תפלה ותהלה לד', ורק דרך צרכה שקבעו חכמים אסור לבטלה, ואין מקום לחלק בזה דאורייתא.

איתא בירושלמי פרק כ"ד מצרכין ה"א, דמצרך צרכה שאינה צריכה אומר צורך שם כו', ויש לעי' בשלמא מזכיר שם שמים לבטלה, ודאי מתקן צמה שאומר צורך שם, אבל מצרך צרכה שאינה צריכה נהי דאין כאן חיוב מ"מ שפיר יש צה הודאה, שהרי מצרך ומודה לד' על הלחם שצרא בעולם וכיוצא בזה, ומה תיקן באמירתו צורך שם יותר מזה שאמר צורך שמו בתחילתו, וע"כ ז"ל דכיון דמדרבנן אסרו צרכה שאינה צריכה, תקנו בזה להראות שזה אסור ולהתשיבו כמוציא שם שמים לבטלה, והר"מ כתב הא דירושלמי בפ"ד מהלכות צרכות ה"י צמצרך צרכה ש"ס, וכתב

כן בפ"ד מהלכות שבעות הי"א, צמזכיר שם שמים לבטלה, ומצואר בלשון הר"מ דמזכיר ש"ס ואומר אח"כ צורך הוא ומהולל אין זה לבטלה וע"כ ז"ל דזה מותר מן התורה, דאי זה אסור מן התורה אם כן לא תיקן איסורו שהזכיר ש"ס לבטלה, ואין מקום לחלק בין אומר צורך צמזכיר לאומר צורך בתחילתו.

והא דאסמכו רבנן איסור צרכה ש"ס על ל"ת, אפשר דכל שם לבטלה יש בו גם משום ל"ת מדרבנן ואפשר דאיסור צרכה ש"ס אינו משום הזכרת השם אלא משום חסרון יראה שאין האדם ראוי לגשת אל הקדש תמיד אלא כפי מה שקבעו חכמים, והלכך לא סמכו חכמים איסורו על מקרא ליראה ד' דמני' ילפינן שם לבטלה, דהכא אפי' מצרך צמזכיר אסור וכמש"כ הגרע"א בתשובה סי' כ"ה, מיהו אין זה מוכרע.

(אוי"ט סי' קל"ז ס"ק ה' ו')

סימן לד

בדין הבא לביהכ"נ בשעת תקיעות דמעומד ולא שמע הברכות מהש"ץ אם יש לו מצות תקיעות של הש"ץ, ובדין יחיד שלא בא לביהכ"נ ולא שמע תקיעות דמעומד אם בטל מצות שופר

יש לעיין אחד שצא לבית הכנסת בשעת תקיעות דמעומד ואת הצרכות לא שמע מן הש"ס אי קעבד מנוח צהאי שמיעה, וזה ודאי דיחיד שיתקע תקיעות דמעומד לא קעבד מנוח דלא תקנו חכמים רק צמצר עיר, אבל כששומע תקיעות של ציצור אפשר דקעבד מנוח והוא משותף עם הציצור צמזכיר תקיעה, ואילו אנוס שצא בשעת תקיעה לביהכ"נ מסתבר דקעבד מנוח שהרי אנוס יוצא בתפלת

סימן לה

מי שאינו מתחיל שמו"ע בשוה
ממש עם הציבור אם חשיב תפלה
בציבור ובדין המאריך בתפלה ולא
יספיק לומר קדושה

אוצר החכמה

[בשם מרן ו"י]

בגידון המתחיל שמו"ע לאחר שכבר הציבור
באמצע תפילתם אם חשיב תפלה
בציבור כהאי גוונא, הנה בצרכות כ"א צ'
מבואר לפירוש רש"י דלמאן דאמר דכל יחיד
ויחיד אומר קדושה בשמו"ע שכלש כשמתפלל
בציבור היינו גם כשאנו מתחיל בשוה עם
הציבור.

ומרן זללה"ה היה אומר, דזכות הציבור
איכא גם במתחיל אחריהם, אבל עיקר
תפלה בציבור הוא רק במתחילין כאחד, [אמר
המסדר, ויש לדג פסוקי דזמרה עד שיתחיל ממש
בשוה עם הציבור כמ"ש צדיקים והנהגות פ"ד דין
ה'].

ולענין מי שמתפלל בשוה עם הציבור ומאריך
בתפלתו ולא יספיק לומר קדושה שדן
בזה הבה"ל ר"ס ק"ט אם ראוי להתחיל (ו"ל)
שם במש"כ השו"ע דהנכנס לביהכ"נ ומלא לבו
מתפללין אם יכול להתחיל ולגמור קודם שיגיע
ש"צ לקדושה כו' יתפלל, נסתפקתי אם מדרך
טבעו להאריך בתפלה ואינו יכול לסיים עד
קדושה אם מותר להתחיל ומכאן אין ראוי
לאיסור דאפשר דזה לאו תפלת ציבור גמורה
מקרי מאחר שלא התחיל עמהן בשוה וכמו
שכתב הפמ"ג אבל אם מתחיל בשוה אפשר
כיון דעתה חל עליו החיוב להתפלל בצבור
וחיוב עניית הקדושה לע"ע אין עליו אין לו
לחוש כלל למה שאח"כ לא יהי יכול לקיים
מצוה דעדיפא מזה וגם דאז יהי אנוס ופטור
מלענות כו' עכ"ל) הורה מרן ז"ל דלא ימתין

הש"צ אע"ג שלא שמע, ואם כן תפלת הש"צ
מתייחסת אליו והוא שלוחו, אם כן גם תקיעות
שהוא שומע מצוה שלו היא.

ואפילו צקי שהתפלל בלשם ולא שמע צרכות
מפי הש"ץ נראה דשפיר שומע
התקיעה, דאע"ג דאינו יוצא בתפלת הש"צ
בלא שמיעה מ"מ הוא משותף במצות תפלה של
הש"צ לא פחות מזה שהוא אנוס, אלא כיון
שהוא צקי ¹²³⁴⁵⁶⁷[לרצון] ואינו אנוס [לר"ג] הטיילו
עליו חכמים לשמוע או להתפלל בעצמו ולא
סגי לי' במה שהש"צ מתפלל בעשרה בעיר,
וכיון שהוא משותף במצות תפלה של הש"צ
הוא משותף גם במצות שופר ושפיר שמע להו
לתקיעות של ציבור ושמיעתו מצוה.

ויחיד שלא בא לביהכ"נ ולא שמע תקיעות
דמעומד לא חשיב עצריין על שלא קיים
מצות שופר, דמעולם לא נתחייב היחיד
בתקיעות דמעומד, אלא חטאו שהוא פורש
מן הציבור ואינו משתתף עמהן בתפלת הציבור
שהיא מצוה וצכלל התפלה של רה"ש גם
מצות שופר על סדר הצרכות, ואין חומר
בשמיעת תפלת הש"צ ברה"ש יותר מצכלל השנה,
ודעת ריטב"א דתקיעות שעל סדר הצרכות
הן להמתקת התפלה כתקיעות של חנויות,
ואמנם לאלו האומרים שאסור לדבר בין תקיעות
דמיושב לתקיעות דמעומד משום הפסק הצרכה
משמע די' בזה מצוה דרצון של שופר דרה"ש
ומ"מ אין תקנתם לחייב כל יחיד לשמוע קול
שופר אלא חובת הציבור היא וחוב על כל יחיד
לכוון בעיר תפלת ש"צ בעשרה, אבל אינה חובה
על היחיד בתקיעת שופר מדין מצות שופר של
רה"ש.

(שם סק"ד)

☆ ☆

☆

סימן לו

מכתב במה שאמרו בפ"ב דרה"ש
שכבר קדשוהו שמים, ושכל הטבע
נחתך ע"פ הוראת ב"ד שלמטה,
וענין שכח יעלה ויבא בלילה שאין
מחזירין אותו

[ר"ה כ"ד א' מתני' ר"א בר' לודק אומר אם
לא נראה בזמנו אין מקדשין אותו שכבר
קידשוהו שמים] הדבר נריך פירוש מה עסקם
של ב"ד שלמעלה לקדש חדשים הלא התורה
ומצוות לישראל ניתנה, אבל ענינו מה שאמרו
בירו' פ"ו דנדרים ה"ח דב"ד שלמעלה קובעים
טבעו של עולם ע"פ ב"ד שלמטה כדכתיב
אקרא וגו' ומצואר שם דנולדה א' ניסן ונעשית
ג' שנה בל' אדר, וקדשו ב"ד את יום ל'
והרי הוא א' ניסן והרי היא צמ ג"ש ויום
אחד הצא עלי' בסקילה, עיברו ב"ד החדש
הר"ז פטור, [ומצואר שם דבעיבור החדש איירי
וכדאמר שם הו' יודעין כמה עדות יולא מפיכם
כו'], והיינו דאמרו דביום ל' ב"ד שלמעלה
ממתינין לב"ד דלמטה לדעת לגזור את טבע
העולם על פיהם, אבל ביום ל"א כבר ידעו
דעת תורה של ב"ד שלמטה.

ועיקר הדבר שאמר ראב"ז דשלא בזמנו אין
מקדשין אותו היינו דס"ל דענין קידוש
הוא דוקא באפשר ליום זה להיות חול ולהיות
קדש אז הב"ד הן המכריעין וזהו ענין קידוש
שלהם שהוא הכרעה על גורם היום, אבל
יום ל"א שהוא כבר מוכרע אין גורלו ביד
ב"ד ואין כאן קידוש, ומה שאמר שכבר
קדשוהו שמים הוא הפלגת הענין שכבר הנהגת
העולם בב"ד שלמעלה שהוא ריש ירחא, ואין
ספק דהצא עליה צלילה של יום ל' וקידשו ב"ד
יום ל' הרי הוא בחטאת, דלענין מציאות הלילה
אחר היום, [זה אם ג"ש ויום א' הוא בכלל
שיעורין ותלוי בשנים ולא בחכונתה, ואמנם
אם ב' חכונות הן אינו חייב אלא"כ נכנסה

אלא יתחיל עם הציבור, [וסצרת הדבר דדוקא
במאורע שצא באמצע התפלה קצו חז"ל דינים
לפי הראוי בעדיפות, אבל במתפלל עם הציבור
כדרך כל הציבור לא קצו חז"ל לפטור מתפלה
בציבור את המאריכים בתפלתם ולשנות קדרם
מכל הציבור, ולפ"ז אפשר דאף באינו מגיע
למודים שפיר דמי, וללא כדמשמע בזה"ל שם
דדוקא בקדושה קאמר, וכמדומה ששמעתי
בעין זה בשם מרן זללה"ה].

(עפ"י חו"צ ברכות סי' ט' לדף כ"א ב' וריש סי' ו' ושם ס"ק ב', וס' דינים
והנהגות או"ח פ"ד אות כ"א)

סימן לו

בדין עניית אמן כשמנגן בסוף
התיבה
[בשם מרן ז"ל]

[שו"ע או"ח סי' קכ"ח במ"א ס"ק ע"ג
הציא דברי התרומת הדשן לומר
הרבש"ע כשהכהנים מאריכים בניגון בסוף כל
ברכה וברכה כו' ויש ללמוד מדברי התה"ד
דהמאריך בסוף התיבה עונין אמן אחר שגמר,
ולא כשמאריך, אע"פ שכל התיבה כבר נגמרה,
כגון וישמרך שמאריכין בכ"ף אין עונין אמן
עד שגומרין מלהאריך, דהא אמרינן ברכות נ"ה
ב' דליס"ס צהדי כהני דעני לצורא אמן, וכיון
שכל אמירתו לדעת התרומת הדשן היא כשהם
מאריכין ע"כ דעונין אמן אח"כ].

ושמעתי ממרן זללה"ה דאפשר לענות
משנגמרה התיבה כולה אף שעדיין
מאריכין בניגון, ועי' מ"א סי' קכ"ד ס"ק
י"ד ובפמ"ג שם.

(חו"צ ברכות סכ"א ס"ק, ועי' מ"ש בזה בחו"צ סוטה לדף ל"ט ב')

לחכונת ציאה קודם שזעלן וה"נ לענין שיהא הולד בן קיימא צ"ד שלמעלה ממתינין לצ"ד דלמטה כדכתיב לק' גומר עלי, ואפי' ציוס ל', וכש"כ ציוס ל"א, ומה שהזכירו תו' צקר היינו כלפי צ"ד שלמטה שהם צאים לקדש ציוס [שהרי אין מקדשין צלילה] אמרו שאפי' יצוא לקדש בשחרית צקר לעולם כבר הדבר מוכרע לפניהם.

¹²³⁴⁵⁶⁷אה"ח

וענין יעלה ויצא בחפלה שהדבר תלוי בהנהגה בפועל, וזה אין ידוע צלילה, ולפיכך אין מחזירין אותו וקבעו חכמים לאומרו לכתחלה ושלל לחזור דיעבד, ולדעת תו' קבעו כן אף צליל ל"א.

ואחתום ש"ו הדו"ש באהבה

א"י ש

(ק"א ח"א חנ' ר"ג, ועי' בהערות הגר"ק שליט"א ברש הספר)
אוצר החכמה

סימן לח

בדין אם יכול ליטול ידיו בביה"כ ולצאת כשעדיין יש מים עליהם

שמעתי אומרים דנוטלים ידים צניה"כ ויוצא ואע"ג דידי חזרות ומיטמאות הלא קיי"ל דאין מוסיפין על הראשונים ומ"מ אם עדיין טופח להטפיח מוסיפין אלמא דכל זמן דמים שעל היד קיימין מטהרין בכל שעה כי יצא מצה"כ והמים על ידיו קיימין נטהרו ידיו.

ואין הדין כן דמעשה הנטילה דלריך כלי ונטילה מכלי לריך שיעשה אחר הטומאה ואז נמשכה טהרתו עד שיגמור נטילתו על כל

היד, ולא אמרינן כשהגיעו המים על מקצת ידו ועדיין לא נטהר מקצת זה דאין ידים טהורין לחנאין, כבר בטלה מעשה הנטילה והוי כמים מונחין על ידו שלא מכלי ושלל מכח אדם, דכיון דהמעשה נעשמה כדין לא אכפת לן בחלות הטהרה לאחר זמן, וה"נ צמשי פלגא דידא ועדיין מימיה קיימין מוסיף עליהן כיון דהנטילה נעשית כהלכחה ואמרינן מ"ל צצ"א מ"ל צוא"ז דהרי צצ"א גם כן קודם פלגא דידא לאידך פלגא, אצל אם נטל מקצת היד או כל היד, והכניס ידיו לצה"כ הרי טימאה אותה עכשיו וצאת הזוהמא אחר הנטילה נטילה זו שקדמה לטומאה אין שם נטילה עליה כלל לענין טומאה החדשה, והוי כמים שוכנים על היד שלא מכלי ושלל מנטילה ואינם מטהרין כלום.

ולכן אם אימא דמכניס ידיו צצה"כ צאמצע סעודה לריך נט"י ה"ה אם הכניסין ועדיין טופח להטפיח עליהן גם כן הפסיד נטילתו, וכמו כן אין נוטלין צצה"כ, מיהו לא מצינו צהדיא ד"ז דהא דלריך נטילה ציוצא מצה"כ צלא עשה לרכיו הוא משום רו"ר למש"כ המ"צ סי' ד' ס"ק מ', ומ"מ אפשר דמשום זוהמא גם כן אימא, וקשה להקל"י.

(אז"ח סי' כ"ד ס"ק כ"ו)

סימן לט

תשובה בדין ברכת הנהנין ביוצא מן הפירות

(א) אין ראוי להאריך בספלים ולא לדקדק בהן. העיקר הוא צנידון צמש"כ הרשצ"א [צרכות ל"ח א'] וז"ל, והא דקא כאל הכא

רטובות סגי בזה כנטילה שלא בכלי, ועי' חזו"א כו' לענין נט"י לסעודה עכ"ל.

לד. ועי' בדינים והנהגות חזו"א או"ח פ"א אות ה' וז"ל י"א משמו שהנוטל ידיו בביה"כ ויוצא בידים